

PORVOO

Gabriel Hagertin kujan arkeologinen valvonta ja kaivaus 2019

Juuso Koskinen

Tilaja: Porvoon kaupungin kuntatekniikka.

Sisältö

Perustiedot	2
Valvonta ennen arkeologista kaivausta	4
Tutkimusalueen historia	7
Kaivaus	9
Menetelmät.....	10
Löytöjen talteenotto ja näytteet	11
Kerrostumat, löydöt ja rakenteet	12
Kaivaushavainnot ja edelliset tutkimukset.....	15
Valvonta arkeologisten kaivausten jälkeen	15
Lähteet	19
Liiteluettelo	20

Kansikuva: Osa työryhmästä seisomassa maalattiaisen eläinsuojan jäännöksessä. Vasemmalta lukien: Alexander Suvorov, Jimena Bigá, Sarri Suortti, Lauretta Suomi, Tia Niemelä ja Juuso Koskinen.

Perustiedot

Tutkimusluvut: 29.03.2019 MV/19/05.04.01.02/2019 ja 29.04.2019 MV/19/05.04.01.02/2019.

Alue: Porvoo, Gabriel Hagertin kuja. Muinaisjäännös Vanha Porvoo (mj-tunnus 1000006161)

Tarkoitus: Kadun peruskorjauksessa esiin tulleiden kulttuurikerroksien pelastuskaivaus.

Työaika: Valvonta: 15-26.4. 2019 Arkeologinen kaivaus: 29.4.-26.6. 2019. Valvonta: 6.8. 2019.

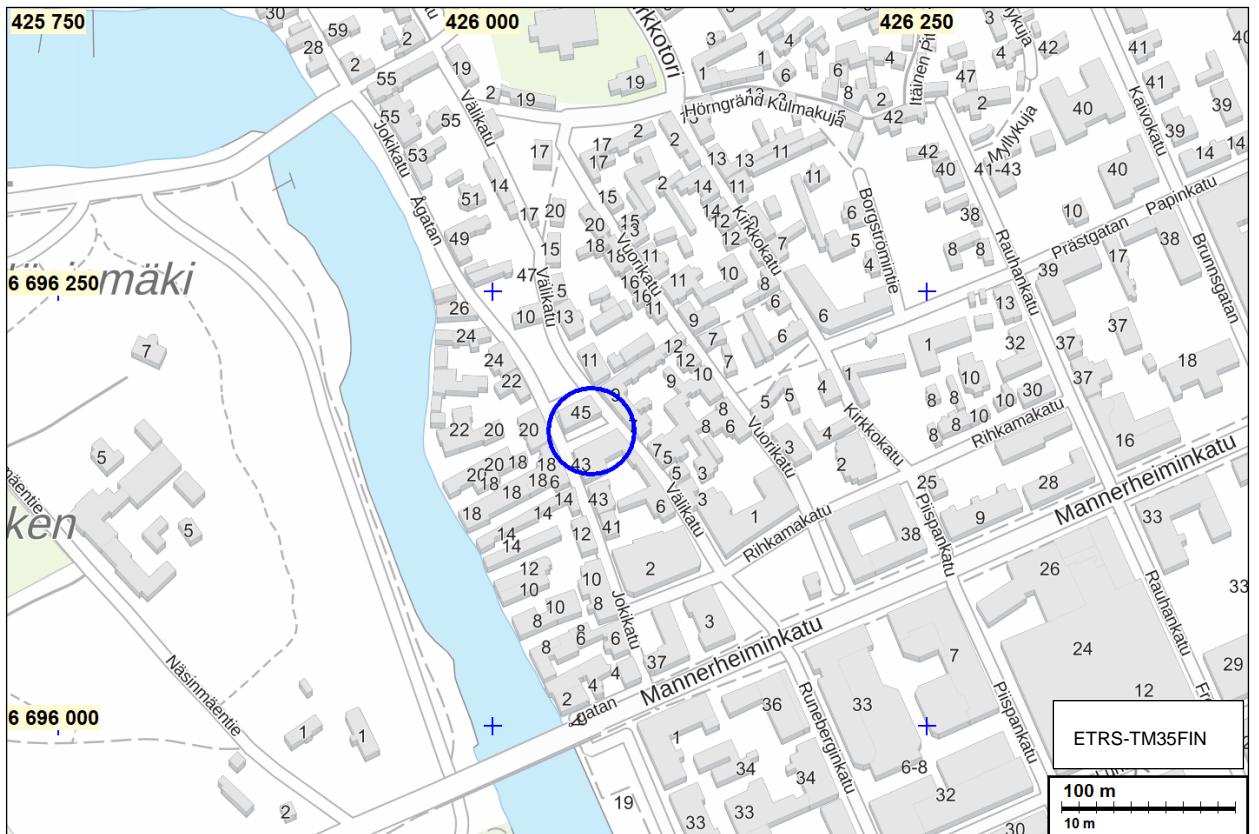
Kustantaja: Porvoon kaupungin kuntatekniikka.

Aiemmat tutkimukset: Valvonta, Jokikatu 20-22, Niukkanen 1997; Valvonta, Jokikatu 20-22, Vuorinen, Hakanpää & Uotila 1997; Kaivaus, Raatihuoneentori, Hakanpää 2006; Kaivaus, Raatihuone, Koivisto 2008; Kaivaus, Raatihuone vaunuvaja, Uotila 2008; Valvonta, Jokikatu 20, Åkerblom 2012; Koekaivaus ja kaivaus, Jokikatu 18, Väisänen 2018;

Tekijät: Valvonta ennen arkeologista kaivausta: Timo Jussila ja Juuso Koskinen. Kaivauksen johto, dokumentointi ja raportti: Juuso Koskinen. Kaivausavustajat: Maria Ahola, Alexander Bakhia, Jimena Bigá, Tia Niemelä, Johanna Rahtola, Johanna Roiha, Inka Sallinen, Timo Sepänmaa, Janne Soisalo, Aleks Stenberg, Lauretta Suomi, Sarri Suortti, Alexander Suvorov ja Helena Wahala. Löytöjen luettelo: Juuso Koskinen, Johanna Rahtola, Johanna Roiha, Timo Sepänmaa ja Janne Soisalo. Valvonta arkeologisen kaivauksen jälkeen: Juuso Koskinen

Tulokset: Gabriel Hagertin kujan kaakkoispuoliskon alla olleet kulttuurikerrokset tutkittiin puhtaaseen pohjamaahan asti. Kaivauksissa tuli esille runsaasti puisia ja kivisiä asuin-/talous-/kujarakenteita sekä eloperäisistä aineksista valmistettuja löytöjä, jotka olivat säilyneet hyvin. Tutkitut kerrostumat vaikuttavat kaivaushavaintojen perusteella olevan peräisin 1600-1800 luvuilta. Varhaisimmat kerrostumat saattava olla 1500-luvultakin.

Löydöt: KM 41926, diar. 2.5.2019.

Tutkimusalue sijaitsee sinisen ympyrän sisällä.

Muita tietoja: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-GK26 ja N2000 järjestelmissä, ellei toisin mainittu. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 5/2019, ellei toisin mainittu. Muinaisjään-
nösrekisteri on tarkastettu 6/2019. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkis-
toon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia, ja ne ovat tallessa
Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaajat: T. Jussila, J. Koskinen & T. Sepänmaa

Valvonta ennen arkeologista kaivausta

Porvoon Gabriel Hagertin kujan parannustyö alkoi keväällä 2019. Työmaa sijaitsi Vanhan Porvoon muinaisjäännösalueella (mj-tunnus 1000006161). Työssä uusittiin koko kujan ala, eri syvyyksille asti, sekä Vanhan raatihuoneen vierustaa Välikadulla. Museoviraston 12.3.2019 antamassa *lausunnossa* MV/311/05.01.00/2019 edellytetään, että katukiveyksen uusimisen alalla, jossa suunniteltu kaivussyvyys on enintään 40 cm, konekaivu on tehtävä arkeologin valvonnassa. Lausunnon mukaan yli puolen metrin syvyyteen menevä kaivu voi ulottua säilyneisiin kulttuurikerroksiin, joita voidaan dokumentoida kaivannon seinämistä. Lausunnossa vaaditaan myös, että jos alle 40 cm kaivun yhteydessä tulee esille kiinteään muinaisjäännökseen viittavia merkkejä, on asiasta oltava välittömästi yhteydessä Museovirastoon.

Porvoon kaupungin kuntatekniikka tilasi lausunnon mukaisen valvonnan Mikroliitti Oy:ltä. Museoviraston 29.3.2019 antamassa *tutkimuslupapäätöksessä* MV/19/05.04.01.02/2019 edellytetään, että valvontaa tehdään rakennettavan uuden kiveyksen alueella, ja muualla, jos kaivussyvyys on 40 cm tai yli. Päätöksen mukaan valvonnassa esille tulevat vähäiset jäännökset voidaan tutkia pois heti, ja jos esille tulee jotain sellaista, joka vaatii kaivaustutkimuksen laajalla alueella, työ keskeytetään, ja jatkotoimista neuvotellaan Museoviraston kanssa. Päätöksessä vaaditaan myös, että jos ilman arkeologista valvontaa tehtävän kaivun yhteydessä tulee esille jotain muinaisjäännökseen viittaavaa, työntekijät ottavat yhteyttä tutkimusluvan vastuulliseen tutkijaan.

Valvontatutkimus aloitettiin 9.4.2019. Välikadun puolella kaivettiin vain hieman yli 40 cm syvyydelle, ja kaivu tehtiin arkeologin valvonnassa. Tällä kohtaa tuli esille ainoastaan katukiveyksen alaista täyttöhiekkaa. Gabriel Hagertin kujan luoteispuoliskolla parannustöissä kaivettiin alle 40 cm, ilman arkeologin valvontaa. Kujan kaakkoispuoliskolla, parannustyö vaati maa-aineksen vaihtamista n. 80 cm syvyydelle, ja sillä alalla kaivaessa kujan kiveyksen alaisen sekoittuneen täyttömaan alta paljastui kulttuurikerroksia ja rakenteita, joiden vuoksi konekaivu oli pysäytettävä 26.4.2019. Asiasta otettiin yhteyttä Museovirastoon, joka antoi 29.4.2019 *uuden tutkimuslupapäätöksen*, MV/19/05.04.01.02/2019, jossa edellytetään, että kiinteään muinaisjäännökseen liittyvät rakenteet ja kerrostumat on tutkittava puhtaaseen pohjamaahan asti yksikkökaivauksena. Kaikki valvonnan aikana poistettu maa on tutkimuksen yksikkö Y1.

Kiveystä poistetaan Gabriel Hagertin kujalla. Kuvattu lounaaseen. Kiveyksen alla on sekoittunutta täyttömaata Y1, eli ruskeaa hiekkaa, jossa on paikoitellen vaaleaa hiekkaa, tiilimurskaa, hiiltä ja nokea.

Välikadun kerrostumia. Vaaleaa ja ruskeaa, humuksen sekaista hiekkaa, eli Y1.

Vasemmalla: Kaksi rakenteen osalta vaikuttavaa kiveä Gabriel Hagertin kujan koillispäässä koilliseen kuvattuna (vas.). Kivien juurella näkyy palomaata.

Vasemmalla: Välikadun ja Gabriel Hagertin risteys, Raatihuone taka-alalla. Oikean reunan kiveys on urakkarajan ulkopuolella, kaivetulla alueella näkyy Y1:n sekoittunutta maata, jonka pinnalla on myös kaapeleiden keltaista varoitusnauhaa.

Oikealla: Puusilpunsekaista maata Y2 on paljastumassa Y1:n alta.

Vasemmalla: Liitupiippuja Y1:stä, Gabriel Hagertin kujan koillispäästä.

Oikealla: Luita Y1:stä kujan koillispäästä.

Vasemmalla: Lasia Y1:stä kujan lounaispäästä.

Oikealla: Y1:stä löytynyttä fajanssia ja punasavikeramiikkaa.

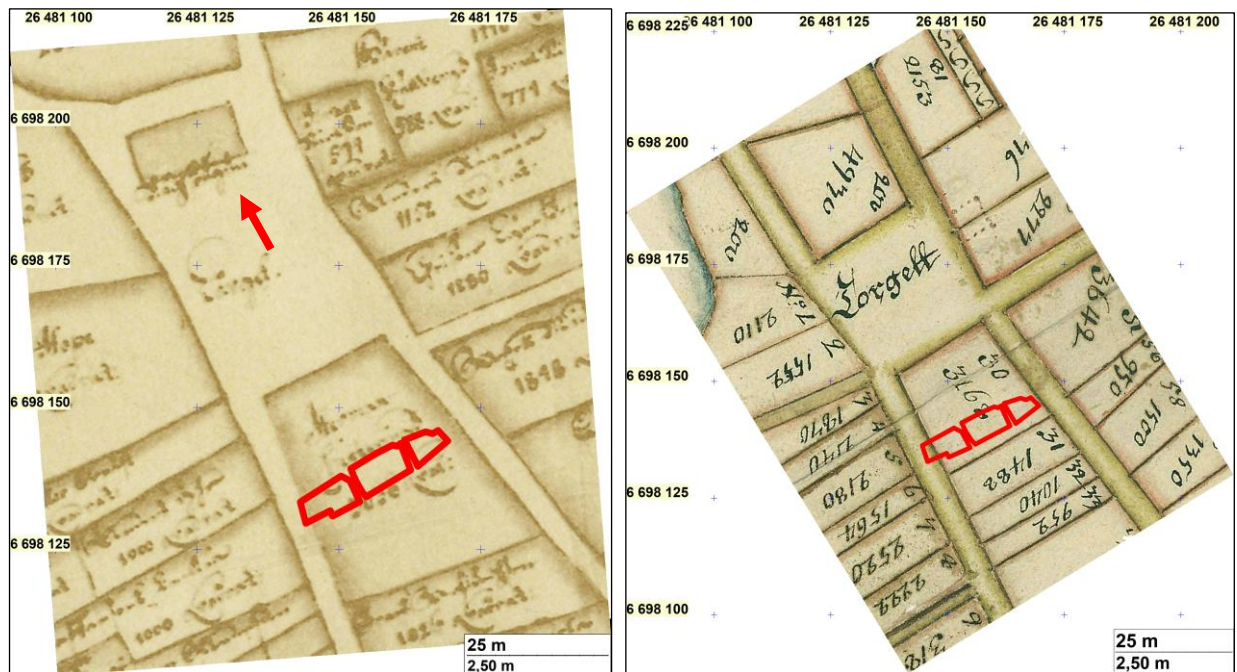
Gabriel Hagertin kujan konekaivun päätyttyä. Y1 on kaivettu pois. Kujan halki poikittain kulkevien kaapelien väleihin perustettiin kaivausalueet 1, 2 ja 3.

Vasemmalla: Etualalla Y3:n ja Y3a:n puita alueella 1, noin tasossa 1. Kuvattu lounaaseen.

Oikealla: Etualalla punamultalaikku Y38 ja kivikeskittymä Y37 alueella 3, noin tasossa 1. Kuvattu länteen.

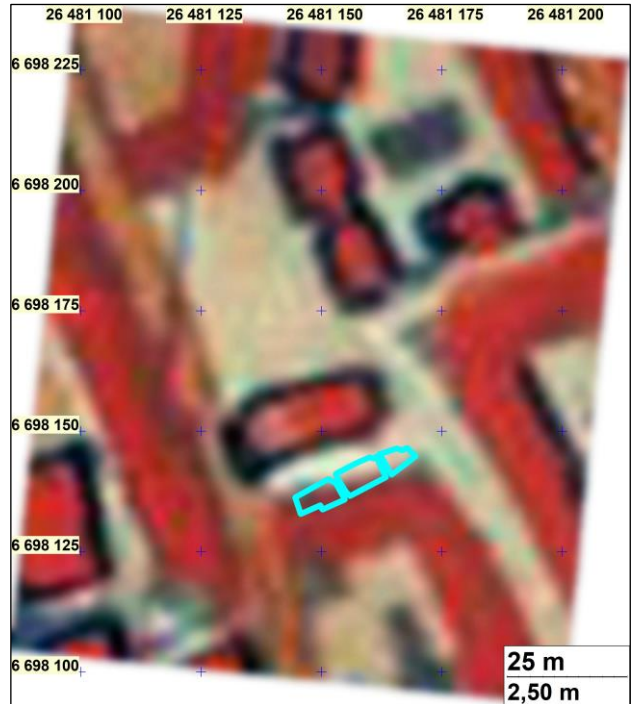
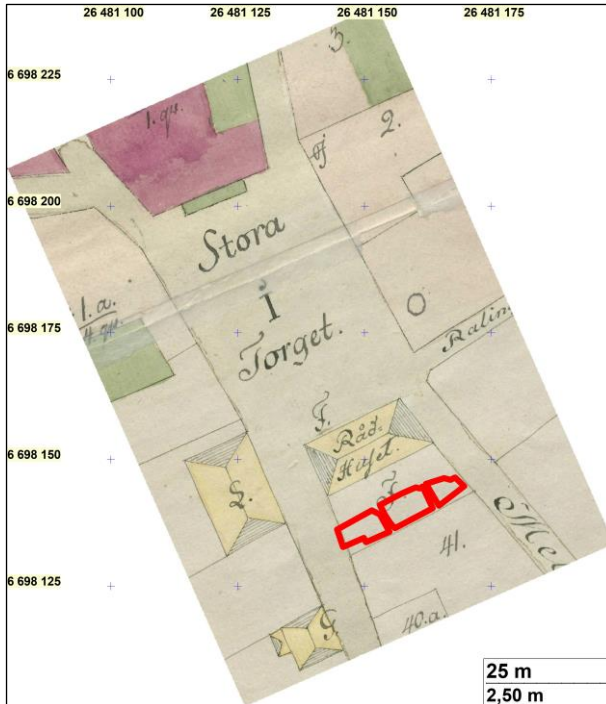
Tutkimusalueen historia

Porvoon kaupunkiasutuksen alkuvaiheista on vain vähän historiallisia lähteitä. Porvoolla tiedetään olleen kirkkoherra 1327, ja kaupunkina se mainitaan ensimmäisen kerran 1387 (Edgren & Gardberg 1996: 142, 172). Ilmeisesti Porvoon vanhin tori on tuomiokirkon pohjoispuolella oleva kolmiomuotoinen tori, ja alakaupungilla sijaitseva Raatihuoneentori on kehittynyt tärkeäksi kaupunginosaksi 1500-luvulla (Edgren & Gardberg 1996: 217-218). Itse raatihuoneen paikka on vaihdellut historian saatossa. Varhaisin tiedetty sijainti on Raatihuoneentorin luoteislaidalla, johon se on piirretty Samuel Brotheruksen vuonna 1696 laatimalla kartalla. Nykyisellä paikallaan oleva vanha raatihuone on otettu käyttöön viimeistään syksyllä 1764, jota ennen paikalla on palovakuutuksien perusteella sijainnut kaksikerroksinen asuintalo talousrakennuksineen (Koivisto 2008:7). Brotheruksen 1696 karttaan merkitty tontti on kuulunut kauppias Herman Detteringille (ks. Hakanpää 2006: 9), ja saman vuoden tonttiluettelon mukaan raatihuoneen paikalla on sijainnut kaksi tonttia, joista toinen kuului rälsille (Koivisto 2008:7). Porvoo on palanut vuosina 1508, 1571, 1590 ja 1790 (Edgren & Gardberg 1996: 135). Vuonna 1508 kaupungin polttivat tanskalaiset ja vuosina 1571 sekä 1590 venäläiset sotajoukot (Edgren & Gardberg 1996: 242, 289, 301-302). Vuoden 1790 palo tunnetaan onnettomuutena. Näiden historiatietojen pohjalta voidaan päätellä, että vanhan raatihuoneen takana sijaitsevan Gabriel Hagertin kujan kaivausten kerrostumat ja löydöt muodostavat tutkimusaineiston, jonka pohjalta Porvoon kaupunkirakenteen kehittymistä voidaan tutkia 1500-luvulta tai jopa myöhäiseltä keskiajalta alkaen. Todennäköisesti myös osa kaivaushavainnoista liittyy Porvoon sotatuhoihin. Porvoon elinkeinojen muutos, historian saatossa tapahtuneiden kauppaoikeuksien menetyksineen ja palautuksineen, saattavat myös näkyä eri kerrostumista peräisin olevien löytöaineistojen keskinäisissä eroissa.

Vasemmalla: Kaivausalueet vuonna 1696 laaditun kartan päälle piirrettyinä. Raatihuone sijaitsee vielä torin luoteislaidalla, punaisen nuolen osoittamalla kohdalla. Kaivausalueet paikantuvat tontille nro 3036.

Oikealla: Kaivausalueet vuoden 1711 kartalla. Rakennuksia ei ole piirretty karttaan, mutta raatihuone on sijainnut vielä todennäköisesti edellisessä kartassa olevalla paikallaan (Koivisto 2008: 7). Kaivausalueiden kohdalla oleva tonttinumero on 30 3168.

Vasemmalla: Vuoden 1792 kartalla vanha raatihuone on nykyisellä paikallaan, ja sen kaakkoispuolella olevat kaivausalueet paikantuvat tontille, jossa on merkintä "F", kuten raatihuoneellakin. Kaivausalueet sijaitsivat siis tämän aikaisen raatihuoneen takapihan kohdalla, jossa on todennäköisemmin sijainnut talous- kuin asuinrakennuksia.

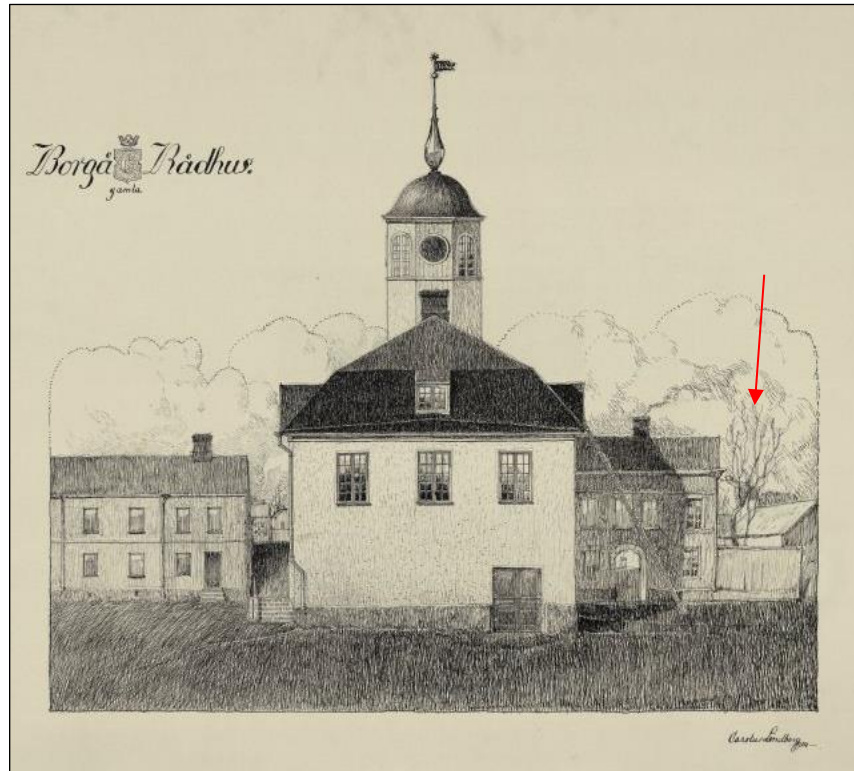
Oikealla: 1873 topografikartalla kaivausalueen lähiympäristö on nyky muodossaan, ja kaivausalueiden kohdalla on kujaa.

Vasemmalla: Tuntemattoman kuvaajan ottama kuva Vanhasta raatihuoneesta 1896. Gabriel Hagertin kujan puutalokortteli on nykyisellä paikallaan.

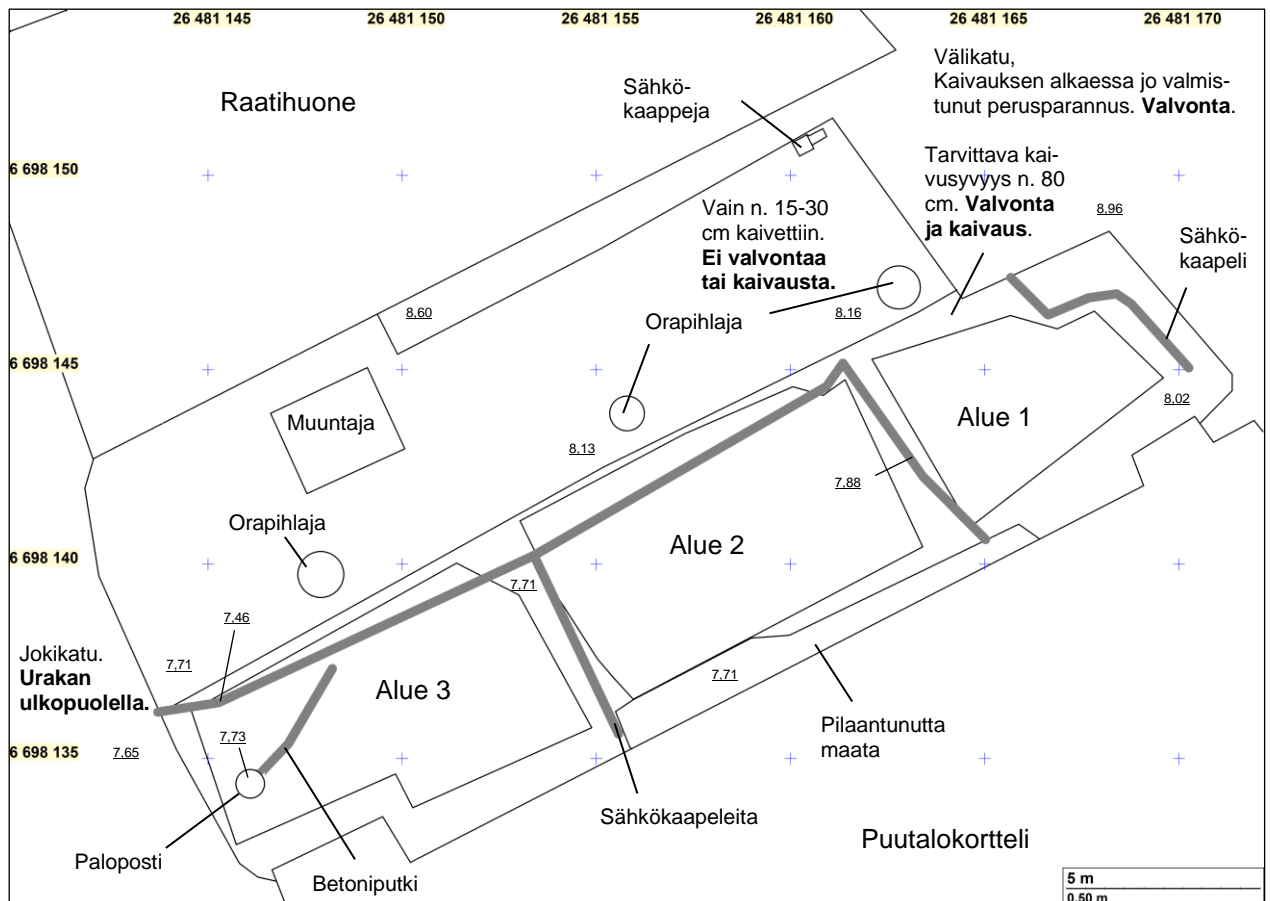
Oikealla: Tuntemattoman kuvaajan ottama kuva Välikadusta vuosien 1900-1929 välillä. Gabriel Hagertin kujan päässä näkyy puheliniinjan pylvä, jonka perusta saattaa olla kaivauksessa dokumentoitu yksikkö

Y5.

C. Lindbergin piirustus raatihuoneen länsisivusta vuodelta 1914. Puutalokorttelia ei ole piirretty kuvaan, vaikka sen kuuluisi perspektiivin mukaan näkyä.

Kaivaus

Kaivausalueet ja niiden ympäristö. Alleviivatut numerot ovat vaaituksia, m mpy.

Arkeologinen kaivausalue oli n. 176 m² laaja. Yhtenäinen ja sekoittumaton kulttuurikerros oli siinä syvimmillään n. 180 cm paksu. Jos lasketaan mukaan myös näitä tummia kulttuurimaita peittänyt katukiveyksen alainen sekoittunut täyttökerros (Y1), joka tutkittiin pois valvonnassa, oli vanha kulttuurimaa paksuimmillaan yhteensä n. 220 cm. Alue jaettiin kolmeen kaivausalueeseen, kujan yli poikittain kulkeneiden sähkökaapeleiden mukaan. Turvallisuussyistä sähkökaapeleiden alainen maa jätettiin tutkimatta arkeologisen kaivauksen aikana, jolloin alueella oli paljon työntekijöitä. Kujan lounaispäässä oli paloposti betoniputkineen ja kaakkoisreunassa pilaantunutta maata, joiden kohdat rajattiin myös pois arkeologisesta kaivauksesta. Puutalokorttelin sivustan seinämät jätettiin huomattavan viistoiksi, romahtamisvaaran vuoksi.

Kaivauksessa tuli esille useita selväpiirteisiä ja päällekkäisiä puurakennuksen pohjia sekä puisia katu- ja vedenohjausrakenteita. Rakenteet olivat suurimmaksi osakseen säilyneet paikallaan ja hyvässä kunnossa. Niitä ympäröivät kerrostumat olivat hyvin kosteita, ja ne sisälsivät paljon puusilppua. Rakenteet olivat rakennettu suureksi osaksi nykyisen kujan suuntaisesti. Huolimatta siitä, että tutkimusalue sijaitsi Raatihuoneentoria ympäröivän entisten porvariskortteleiden alueella, kaivauksissa talteen saadut löydöt edustivat huomattavan paljon paikallista maatalous- ja kalastuselinkeinoa. Esille tulleet kerrostumat ja rakenteet olivat todennäköisesti jäänteitä paikalla olleiden asuintalojen talousrakennuksista ja takakujista, jonne on niiden käytön aikana kerääntynyt jätteitä. Kaivaushavaintojen ja lähialueen aiempien tutkimusten perusteella voidaan arvioida, että kaivetut rakenteet ja kerrostumat ajoittuvat n. 1500-1800-luvuille.

Aluetta 1 kaivetaan. Takaa lukien: Juuso Koskinen, Alexander Suvorov, Sarri Suortti ja Aleksander Bakha.

Menetelmät

Alueet tutkittiin lapiolla ja lastoilla kaivaen. Maita ei seulottu. Kaivinkonetta ei käytetty kaivauksissa enää valvontavaiheen jälkeen. Koneella olisi ollut tutkimuksessa vain rajoitetusti käyttöä, sillä koneellisesti kaivettavia rakenteettomia täyttömaita kaivettiin vain muutamina päivinä. Työmaa oli myös ahdas, ja koneen kulkeminen olisi ollut hankala järjestää niin, ettei sen käyttö olisi vahingoittanut tutkimattomia arkeologisia kerrostumia, kuntatekniikkaa tai suojeltuja orapihlajia.

Kaivauksissa löytyneet luut analysoidaan osteologisesti, ja analyysin jälkeisestä säilyttämisestä neuvotellaan Museoviraston kanssa. Kaivauslöydöt tulevat Museoviraston kokoelmiin päänumerolla KM 41926, diar. 2.5.2019. Poistetut löydöt luetteloidaan ja kuvataan. Niitä tullaan säilyttämään toistaiseksi Mikrolahti Oy:n tiloissa.

Kaivausten yhteydessä otettiin talteen 27 maanäytettä, 7 puulustonäytettä sekä 12 ekofaktinäytettä, joista 1 sisältää kalansuomuja ja 11 pähkinänkuoria. Radiohiilinäytteiksi otettiin 1 puuhiilinäyte ja 6 puunäytettä. Analysoitavia näytteitä ei ole vielä päätetty. Analyysitulokset lähetetään Museovirastolle niiden valmistuttua.

Kerrostumat, löydöt ja rakenteet

Kerrostumat voidaan kaikilla alueilla jakaa karkeasti kolmeen pääasialliseen horisonttiin:

- 1) Katukiveyksen alaisen sekoittuneen täyttömaan alta paljastunut tumma kulttuurimaa, jossa runsaasti paikallaan olevia puu- ja kivirakenteita, n. 7,30 – 7,90 m mpy.
- 2) Rakenteeton tumma kulttuurimaa, n. 6,70 – 7,30 m mpy.
- 3) Pohjamaahan rajautuva tumma kulttuurimaa, jossa puu- ja kivirakenteita, n. 6,40- 6,70 m mpy.

Kaivausalueiden tummat kulttuurimaat olivat koostumukseltaan hyvin samankaltaisia, ja yksikön vaihtumista toiseksi ei useinkaan kaivaessa pystynyt havaitsemaan. Maa oli yleensä täysin samankaltaista paikallaan olevien rakenteiden päällä ja alla, joten kerrostuman vaihtumisen pystyi päättämään vain paikallaan olevien rakenteiden päällekkäisestä järjestyksestä. Etenkin kaivausalueiden kaakkoisreunoilla oli paksusti kulttuurimaata, josta ei tullut esille ollenkaan rakenteita, ja niiden kohtien sanelemana esimerkiksi yksiköt Y13 alueella 1, Y14 alueella 2, ja Y47 alueella 3, dokumentoitiin yksinä yksiköinä, vaikka todellisuudessa ne sisälsivät useita eri kerrostumia, joita ei kaivaessa pystytty erottamaan. Kerrostumat erottuivat silti kaivausalueiden profiileissa. Ne saattavat olla osaltaan eriaikaisia toimintatasoja. On myös mahdollista, että ne ovat saman rakennusvaiheen täyttö-, purku- tai tasoitusmaita, jotka ovat koostumukseltaan erilaisia, mutta levitetty paikalleen samanaikaisesti. Alueilla 1 ja 3 pohjamaana oli hietaa, ja alueella 2 pääasiassa savea. Alueen 2 alimmat kerrostumat vaikuttivat vahvasti kosteikkokerrostumilta, vaikka niissä ei havaittu varsinaisia ranta- tai vesikasvillisuuden jäänteitä. Kohdassa on voinut olla pieni lammikko, tai mahdollisesti pitkänomaisen poukaman pää, joka on meri-/jokiveden laskettua kuivunut, ja alkanut täyttyä kulttuurimaalla. Alueiden 1 ja 2 alimpien kerrostumien kivien ja puiden pinnoilla esiintyi vahvaa sinistä väriä, jonka alkuperästä ei ole tietoa.

Vasemmalla: Osa ylemmästä kahdesta rakenteita sisältävästä horisontista alueen 2 tasossa 3, n. 7,30 m mpy. Latta 3 m.

Oikealla: Rakenteetonta horisonttia alueen 2 tasossa 5, n. 7,20 m mpy. Latta 3 m.

Vasemmalla: Osa alemmasta runsaasti rakenteita sisältäneestä horisontista alueen 2 tasossa 8, n. 6,70 m mpy. Latta 3 m.

Oikealla: Alueen 1 kaivo Y21 on kaivettu puhtaaseen pohjahietaan. Sen yläpuolella on tummia kulttuurikerroksia, jotka kaivettiin arkeologisesti. Tummat kulttuurikerrokset myös täyttävät kaivon. Profiilin yläosa on tasossa, johon konekaivu lopetettiin.

Kaivauksissa talteen saadut eloperäiset löydöt olivat säilyneet erittäin hyvin kosteassa ja hapettomassa ympäristössä. Kaivauksissa löydettiin runsaasti tuohi-, puu- ja nahkaesineitä sekä samoista aineksista muodostuvia jätteitä. Ylivoimaisesti suurin osa löydöistä on eläintenluita. Tuohiesineet ovat käytännössä kaikki verkonpainoja ja rullia, jotka lienevät raaka-ainekappaleita, tai mahdollisesti kohoja. Tunnistettavat nahkalöydöt ovat kenkien osia. Puulöydöt ovat esimerkiksi kimpiastian osia, verkonkohoja, väärtinänkehriä ja tunnistamattomia yksinkertaisia puukappaleita, kuten tappeja ja vain vähän työstettyjä varsimaisia kappaleita. Kaivauksissa saatiin talteen myös hienoja puisia yksilölöytöjä, kuten kokonainen airo, puulusikka, puumerkitty lankun osa sekä esimerkiksi pieni ja ohut ihmishahmoinen veistos. Suurin osa kaivauksissa löytyneestä keramiikasta oli punasavikeramiikkaa, mutta myös paljon itämerenkeramiikkaa tuli esille. Verrattain huonosti tutkitun, mutta vanhimmillaan keskiaikaiseksi arvioidun, itämerenkeramiikan esiintyminen samoissa kerrostumissa lasitetun punasavikeramiikan kanssa, tekee kaivausten keraamisista löydöistä merkittävän tutkimusaineiston. Osa karkeatekoisesta ja huonopoltoisesta keramiikasta vaikuttaa lähes täysin rautakauden tyyppin keramiikalta, mutta sellaisetkin löydöt luetteloiin itämerenkeramiikaksi. Helsingin yliopiston tohtorikoulutettava Tuuli Heinonen auttoi itämerenkeramiikan tunnistamisessa sähköpostin välityksellä. Keraamiikalöytöihin kuuluu myös kolmijalkapadan jalvoja, kivasavikeramiikkaa ja esimerkiksi Westerwald-keramiikkaa. Metallilöytöihin kuuluu esimerkiksi panssarinuolenkärki sekä erilaisia veitsiä, mutta myös melko paljon rautanuloja. Hioin- tai ns. liippakiviä saatiin talteen myös useampi kappale. Taso- ja astialasia löytyi melko runsaasti. Astialaseista tunnistettiin ainakin muutamia passglasin sirpaleita. Kaivauksessa löytyneistä liitupiipunkatkelmista suurin osa oli varsipaloja.

Vasemmalla: Hioinkiviä yksiköstä Y52.

Oikealla: Punasavikeramiikkaa, astialasia ja liitupiipun kappaleita eri yksiköstä.

Vasemmalla: Tasolasia yksiköstä Y36.
Oikealla: Punasavikeramiikkaa alueelta 2.

Vasemmalla: Puulusikka alueelta 1, kerroksesta 4, yksiköstä Y2.
Oikealla: Ohut ihmishahmoinen puuveistos alueelta 1, kerroksesta 3, yksiköstä Y2.

Suunnilleen samassa tasossa olevien rakenteiden samanaikaisuutta ei kaivaushavaintojen perusteella voi tarkalleen päätellä, mutta todennäköisesti kaivauksissa tuli esille 3-4 rakennuskertaa. Talous-/asuinrakennusten jäännökset olivat säilyneet alimpina hirsikertoina, mutta myös paikallaan olevina lattioina. Kujarakenteiksi tulkituista jäännöksistä oli usein jäljellä selviä lankkuja. Osaa kujapuitteista oli paranneltu siten, että lahojen puukertojen päälle oli ladottu uusia puita. Puiden lahonaisuuden perusteella saattoi myös jossain kohdin erottaa käyttönsä aikana todennäköisesti sisä- ja ulkotiloissa olleita rakenteita. Kujarakenteiden puissa oli muutamissa kohdin käyttötarkoituksensa menettäneitä loveuksia, eli puut olivat uusiokäytössä. Kaikki tunnistettavissa olevat rakenteiden työstöjäljet oli tehty kirveenkaltaisella työkalulla, eikä yhtään selvästi sahattua puuta tullut esille. Missään rakenteissa ei näkynyt jälkiä paloista. Stratigrafiaan perustuvan ajoituksen kannalta merkittävä rakenne oli kiviojaksi tulkittu Y3c. Se jatkui yhtenäisenä kaikkien kaivausalueiden läpi, tasoissa A1T4, A2T3 ja A3T4, joten näissä tasoissa dokumentoidut rakenteet ovat todennäköisesti hyvin samanaikaisia. Toinen kerrosjärjestyksen kannalta mielenkiintoinen yksikkö oli sade- tai likavesikaivo Y21, joka vaikutti löytöjen ja maa-aineksen perusteella täytetyn yhdellä kertaa. Kaivon käytön aikainen yläreuna tuli esille tasossa A1T9. Suurin osa asuin-/talousrakennuksista olivat sijoittuneet siten, että niiden reuna oli esillä kaivausalueiden luoteisreunassa ja pääosa jäi tutkimattoman maan peittoon Gabriel Hagertin kujan luoteispuoliskolle. Parhaiten kaivausalueenkohdalla esillä ollut rakennus oli Y3k, jota dokumentoitiin esimerkiksi tasossa A2T8.

Siinä oli todennäköisesti kattorakennetta kannatelleiden paalujen tyviä rivissä ja osan rakennuksesta muodosti maalattiainen huone, jonka seinälinjan sisäpuolella oli papanamaisia ulosteita ja heinänjäänteitä. Maalattiainen huone oli todennäköisesti eläinsuoja, ja säilyneen lankkulattian osa vaikutti asuinhuoneelta. Välitasoissa A2T7a ja b dokumentoitiin yksikköä Y33, joka tulkittiin tämän rakennuksen liedeksi. Liedestä löytyi itämerenkeramiikalta vaikuttaneita paloja (N 6698140,331 E 26481155,96 Z 6,937). Samankaltaisia, vaalean hiekan tai hiedan seassa olleita, rapautuneiden kivien keskittymiä esiintyi muuallakin kaivausalueilla, esimerkiksi Y3b/Y3a/Y11, Y19/Y20, Y22, Y29/Y29a, Y45, Y55, ja osaan niistä liittyi arinamainen rakenne, joka saattoi sijaita kuitenkin rapautuneiden kivien päällä (Y3b/Y3a/Y1), eikä niiden alla, kuten tulisijassa luulisi olevan. Eräs mielenkiintoinen maayksikkö oli Y16 alueella 2, eli rakennusten jäännösten läpi kaivettu kaivanto, joka oli täytetty tummalla kulttuurimaalla. Kaivanto on siis täyttökerrosta Y1 vanhempi, mutta sen käyttötarkoitusta on vaikea arvioida tämän tutkimuksen havaintojen perusteella. Ehkä kyseessä on yksinkertainen sadevesien ohjaamiseen tarkoitettu oja, joka on myöhemmissä rakennusvaiheissa täytetty.

Kaivaushavainnot ja edelliset tutkimukset

Gabriel Hagertin kujalla pintaosien kerrokset ovat hyvin samankaltaisia kuin lähialueiden muissa tutkimuksissa Raatihuoneentorilla (Hakanpää 2006) Jokikatu 18:sta (Väisänen 2018a ja b), Jokikatu 20:ssä (Åkerblom 2012) ja esimerkiksi Jokikatu 20-22:n kohdalla (Niukkanen 1997). Kaikissa näissä tutkimuksissa on esiintynyt pintakerrostumissa vaaleita ja ruskeita hiekkoja, joiden alta on paljastunut erittäin tummia ja usein eloperäisiä aineksia sisältäviä kulttuurikerroksia. Muissa tutkimuksissa vahvin palomaa näyttää esiintyvän usein melko lähellä nykyaikaista maanpintaa. Gabriel Hagertin kujan kaivauksissa pintaosien palomaata esiintyi vain niukasti, alueella 1 ja 3. Raatihuoneen torin keskellä (Hakanpää 2006) kerrosjärjestys vaikuttaa pääpiirteissään melko samankaltaiselta kuin Gabriel Hagertin kujalla, mutta jälkimmäisessä on enemmän selvästi erottuvia rakennuskertoja. Raatihuoneen Jokikadun puoleisella seinustalla kulttuurikerros on paksuimmillaan vain n. 1 m (Koivisto 2008), kun Gabriel Hagertin kujan keskellä, alueella 2, kulttuurikerros on paksuimmillaan n. 170- 220 cm. Myös palokerrokset ovat selvempiä Vanhan raatihuoneen Jokikadun puoleisella seinustalla, kuin Gabriel Hagertin kujalla. Raatihuoneen vaunuvajassa on esiinestön perusteella ajoitettuja kerrostumia 1500-luvulta 1700-luvulle (Uotila 2008). Kerrokset vaikuttavat yksikkökuvausten perusteella olevan samankaltaisia tummia hiekka- ja puulastukerrostumia, kuin Gabriel Hagertin kujalla, mutta näiden kahden tutkimuksen kerroksien stratigrafisia yhteyksiä on vaikea arvioida, koska niiden välistä aluetta ei ole tutkittu.

Valvonta arkeologisten kaivausten jälkeen

Kaivausalueiden väliin jääneet kulttuurimaakaistaleet kaivettiin pois arkeologin valvomana työmaakaivuna 6.8.2019. Maata kaivettiin varovasti n. 10 cm siivuissa. Valvonnassa pyrittiin ottamaan talteen muusta kaivausaineistosta poikkeavia löytöjä, jotka voisivat muuttaa kerrostumista tehtäviä tulkintoja. Tällaisia ei tullut esille. Valvonnan yhteydessä havaittiin vain eläinten luita, kirkasta tasolasia sekä koristelematonta, mutta lasitettua punasavikeramiikkaa. Lisäksi pyrittiin havaitsemaan ja dokumentoimaan rakenteita tai kerrostumia, joita ei oltu kaivausvaiheessa ollenkaan havaittu. Alueiden 2 ja 3 välistä kaistaletta kaivettaessa paljastui tulisijan sekä kaistaleen myötäisesti kulkeneen hirsiseinän jäänteet (havainnot 2, 2a ja 2b, kuvat ja kuvailut alla). Myös alueen 1 kaivo Y21 dokumentoitiin lounaiselta osaltaan, joka oli jäänyt arkeologisen kaivauksen vaiheessa profiiliin sisään (havainto 1).

Kaivettu maa kasattiin kaivausalueiden keskelle siten, että se voitaisiin pois haettaessa hyvin erottaa koskemattomista kulttuurikerroksista. Havaintojen korot mitattiin latan avulla, hyödyntämällä arkeologisen kaivauksen aikana otettuja takymetrimittauksia. Työnjohdolle ja koneenkuljettajalle

kerrattiin, että kaivamattoman kulttuurimaan ja täytemurskeen väliin asennetaan suodatinkangas. Lisäksi kuljettajan kanssa kierrettiin lopuksi alue läpi ja kerrattiin vielä koskemattomien kulttuurikerroksien alue, jota ei saa kaivaa.

Gabriel Hagertin kuja ennen kaivun aloittamista, lounaaseen (vas.) ja koilliseen (oik.) kuvattuna.

Vasemmalla: Ennen kaivun aloittamista. Koneen alla on arkeologisen kaivauksen jälkeen tuotua murskettä. Harmaan kaapelin alla on koskemattomaksi jätettävää kulttuurimaata. Näiden väliin ohjeistettiin laittamaan suodatinkangas, joka ei näy pinnalle asti.

Oikealla: Alueen 3 kaakkoislaidalla kulttuurikerroksien ja täytemurskeen väliin asennettu suodatinkangas näkyy selvästi. Lounaaseen.

Vasemmalla: Alueiden 1 ja 2 välistä kaistaletta kaivetaan pois. Kuvattu koilliseen.

Oikealla: Havainto 1. Kaivon Y21 kaakkoisosa alueiden 1 ja 2 välissä, pohjahirteen asti kaivettuna. Alin hirsi on asetettu harmaaseen savisilttiin. Latan alla oli halkaisijaltaan n. 50 cm maakivi. Vihreä muovipeite sekä sen tuntumassa esiintyvä vaalea murske ovat alueen 1 arkeologisen kaivauksen jälkeistä täyttöä.

Kuvattu koilliseen.

Vasemmalla: Havainto 1. Kaivon Y21 kaakkoisosa alueiden 1 ja 2 välissä. Kaivon etelänurkan salvoksia.

Oikealla: Havainto 1. Kaivon Y21 täytemaan kerrostumia. Kuvattu koilliseen.

Vasemmalla: Havainto 2. Tulisijan ja seinän jäänteet. Alueiden 2 ja 3 välisen kaistaleen sisältä, n. 7,1 m mpy, tuli esille kaistaleen myötäisesti kulkevaa lankkua sekä väljää kiveystä, jonka lomassa oli myös rapautuneita kiviä. Kuvattu pohjoiseen.

Oikealla: Havainto 2a. Tulisijan ja seinän jäänteet, n. 7,0 m mpy. Havainnon 2 alta tuli esille kaksi koko tutkimusalueen poikki kulkevaa parrua, joiden lomassa oli irtaimen vaaleanruskean hiedan sisällä olevia, $\varnothing \leq n. 30$ cm, kiviä, jotka näkyvät parrujen puolivälin kohdalla. Nämä kivet jatkuivat yhtenäisenä keskittymänä havainnon 2 kiveyksestä. Havainnon 2a kivien koillispuolella, parrujen välissä, oli selvä hiilikeskittymä. Kuvattu kaakkoon.

Vasemmalla: Havainto 2a. Tulisijan ja seinän jäänteet. Kivet ja hiiliä lähikuvassa. Kuvattu pohjoiseen.
Oikealla: Havainnon 2a puut jatkuvat luoteisprofiiliin.

Vasemmalla: Havainnon 2a, puut jatkuvat myös kaakkoisprofiiliin. Tässä päässä esiintyy myös poikkiparrun jäännettä.

Oikealla: Havainnon 2a, koillisemman parrun noin puolivälissä on loveus, kuvassa latan kärjen kohdalla. Kuvattu pohjoiseen.

Vasemmalla: Havainnon 2a, loveus lähikuvassa.

Oikealla: Havainto 2b. Tulisijan ja seinän jäänteet. Latan kärjen tasalle jatkunut hirsi tuli esille välittömästi havainto 2a:n alta. Hirsi jatkuu kaakkoisprofiiliin, jossa sen yläpuolella esiintyy kahden hirsikerran lyhyet jäänteet. Kaakkoispään tuntumassa on myös samankaltaista väljää kiveystä kuin havainto 2:ssa. Kivien lounaispuolella pistää profiilista lisäksi yksinäisen hirren jäännös. Kuvattu kaakkoon.

Tilanne arkeologisen valvonnan päättyessä. Kuvattu länteen.

30.4.2020

Juuso Koskinen, Mikroliitti Oy.

Lähteet

- Brotherus, S. 1711. Borgå Stadens tomter. Riksarkivet.
- Brotherus, S. 1696. Geometrisk Grundritning uppå Borgåstad I Finland Borgå härad. Kansallisarkisto.
- Edgren, T. & Gardberg, C.J. 1996. Porvoon kaupungin historia I. Porvoon seudun esihistoria - Keskiaika ja 1500-luku. Porvoon kaupunki, Porvoo.
- Hedengran, N. 1792. Charta utdrag öfver Borgå stads tomter uti Kymmene Gårds Höfdinge Län. Kansallisarkisto.
- Hakanpää, P. 2006. Porvoo, Raatihuoneentori, viemäri- ja kaukolämpökaivannon arkeologinen valvonta ja kaivaus 2006. Tutkimusraportti, Museovirasto.
- Koivisto, A. 2008. Porvoon Raatihuoneen arkeologinen kaivaus ja salaojakaivantojen dokumentointi vuonna 2008. Tutkimusraportti, Museovirasto.
- Lindberg, C. 1914. Porvoon raatihuone, mittauspiirustus. Arkistotunnus: ArkMP:1914_001. Aalto yliopiston arkisto. <<https://raami.aalto.fi/kuvatietokanta/displayObject.html?objectId=http%3A%2F%2Fwww.profium.com%2Ftaikarchivedobject%2F870C98DB-50CC-9250-90E2-D65FAD291FA9>>
- Niukkanen, M. 1997. Porvoo, Jokikatu 20-22 - Kaapelikaivannon valvonta 14.10.1997. Tutkimusraportti, Museovirasto.
- Tuntematon. 1900-1929. Välikatu, Porvoo, valokuva. Inventaarionro: HK19700502:65, Museovirasto. <<https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:HK19700502:65#image>>
- Tuntematon. 1896. Porvoon vanha raatihuone, valokuva. Inventaarionro: HK19670926:449.15c, Museovirasto. <<https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:HK19670926:449.15c>>

- Vuorinen, J-M, Hakanpää, P. & Uotila, K. 1997. Porvoo, Jokikatu 20-22 - Kaukolämpökaivannon valvonta 7.10.-11.10.1997. Tutkimusraportti, Muuritutkimus Ky.
- Väisänen, T. 2018a. Porvoo Vanha Porvoo - Jokikatu 18 Vaja 7 - Historiallisen ajan kaupunkintontin koekaivaus 23.-25.4. ja kaivaus 11.-26.6.2018. Tutkimusraportti, Museovirasto.
- Väisänen, T. 2018b. Porvoo Vanha Porvoo - Jokikatu 18 Aitta 3 - Historiallisen ajan kaupunkintontin kaivaus 5.11.-9.11.2018. Tutkimusraportti, Museovirasto.
- Uotila, K. 2008. Porvoo Raatihuone, vaunuvaja - arkeologiset kaivaukset 19.9.-30.10.2008. Tutkimusraportti, Muuritutkimus Ky.
- Åkerblom, R. 2012. Porvoo Vanha Porvoo Jokikatu 20 - Kaupunkiarkeologinen valvonta 2.7.2012. Tutkimusraportti, Museovirasto.

Liiteluettelo

- Liite 1: Alueen 1 profiilit
- Liite 2: Alueen 1 tasot
- Liite 3: Alueen 2 profiilit
- Liite 4: Alueen 2 tasot
- Liite 5: Alueen 3 profiilit
- Liite 6: Alueen 3 tasot
- Liite 7: Yksiköt
- Liite 8: Näyteluettelo
- Liite 9: 3D-malli A1T2.
- Liite 10: 3D-malli A1T10.
- Liite 11: 3D-malli A2T3.
- Liite 12: 3D-malli A2T8.
- Liite 13: 3D-malli A3T6.
- Liite 14: 3D-malli A3T8.